

האם תופסים ראשי הרשויות ומנהלי מחלקות החינוך

שלהם את קידום החינוך לדמוקרטיה כחלק מתפקידם

פורום דב לאוטמן הוביל מחקר במרחב הקהילתי- השלטון המקומי - לאופן פועלו והשפעתו של השלטון המקומי בחינוך לדמוקרטיה וחיים משותפים

פורום דב לאוטמן למדיניות החינוך הוקם בשנת 2014 כדי לשמש זירה לדיון מעמיק בנושאים של מדיניות חינוך .

הפורום הוא שיתוף פעולה בין **קרן לאוטמן, המכון הישראלי לדמוקרטיה והאוניברסיטה הפתוחה.**

בכל שנה הפורום מתמקד במספר נושאים בוערים, אשר מטרותן להציג המלצות מדיניות ופעולה במהלך השנה נעשים מחקרים, מתכנסים קבוצות דיון ועבודה ובסוף התהליך מתקיים כנס, אשר נותן במה להציג ולדון בכל התהליכים שנעשו במהלך השנה.

בכנס דב לאוטמן האחרון שהתקיים ב- 7 בדצמבר 2016 בקמפוס של האוניברסיטה הפתוחה ברעננה, הצגנו ממצאים של מחקר איכותני שבדק את תפיסתם ועמדותיהם של ראשי רשויות ומנהלי אגפי חינוך בקידום החינוך לערכי דמוקרטיה וחיים משותפים.

המחקר אותו ביקשנו לערוך התבסס על ההבנה לפיה כיום החינוך נחשב כתחום חשוב ביותר ברשויות המקומיות, על פיו נמדדים ראשי הרשויות.

בעשורים האחרונים הפכו הרשויות המקומיות למעורבות מאד בחינוך ומשקיעות בייזום ופיתוח תהליכים חינוכיים בקהילה השאלה אותה ביקשנו לבחון היא האם כך הדבר גם כשמדובר בחינוך לערכים דמוקרטיים.

ממצאי המחקר העיקריים מצביעים על כך כי במרבית הרשויות המקומיות לא נעשות פעילויות בנושא החינוך לדמוקרטיה. מתוך 28 רשויות: 3 רשויות מקומיות מקדמות ומממנות תכניות שעוסקות בערכים של דמוקרטיה. במרבית הרשויות המקומיות מתקיימים מפגשים בין קבוצות שונות (דתיים-חילונים, חינוך רגיל-חינוך מיוחד, ערבים-יהודים), לרוב ביוזמת בתי הספר וללא התערבות של הרשות המקומית או סיוע ממנה.

כלומר, מהמחקר עולה כי בניגוד למעורבות הגדולה שיש לרשויות המקומיות בקידום החינוך בקהילתם, לרבות נושאים של תוכן, אין כמעט מעורבות, או רצון למעורבות, בנושא חינוך לדמוקרטיה ולשותפות.

מאחר, שהמרחב הקהילתי בעידן הנוכחי הנו משמעותי להובלה והטמעה של מהלכים אורכיים שחוצים את תחומי החיים והמוסדות בקהילה

יש מקום לדעתנו, להעלות את הנושא לסדר היום הרשותי ולהשפיע על קידום החינוך לערכי הדמוקרטיה ולחיים משותפים ברשויות המקומיות בישראל.

תמצית המחקר:

תפיסת תפקיד השלטון המקומי בקידום החינוך לערכי דמוקרטיה ולחיים משותפים

מאת: **גלי שפיגל**, חוקרת חברתית

השיח בחברה הישראלית המשוסעת והקוטבית מתאפיין לעתים קרובות בחוסר סובלנות, בגילויי אלימות ובגזענות. הדבר מעיד על חוסר הפנמה של ערכים כמו כבוד האדם, חופש ביטוי, סובלנות ושוויון. בהעדר הנחייה ברורה של משרד החינוך לעסוק בנושא, מחקר זה ניסה לבחון האם תופסים ראשי הרשויות ומנהלי מחלקות החינוך שלהם את קידום החינוך לדמוקרטיה כחלק מתפקידם.

לשם כך ערכנו מחקר איכותני שכלל 35 ראיונות עומק, מתוכם 20 עם ראשי ערים/מועצות אזוריות, 7 מנהלי אגפי חינוך, ו-3 מחזיקי תיק חינוך מן המגזר היהודי והערבי, ערים מעורבות ולא מעורבות, מן הפריפריה ומן המרכז. 5 ראיונות נוספים נערכו עם בעלי תפקידים במרכז השלטון המקומי, מומחים מתחום החינוך ברשויות המקומיות, מאיגוד מנהלי מחלקות החינוך וממשרד החינוך. המחקר מבטא את תפיסת מרבית ראשי הרשויות ומנהלי החינוך שרואיינו בנוגע לתפקידים בקידום החינוך לדמוקרטיה ברשות המקומית.

א. חינוך לדמוקרטיה – תפקידה של הממלכה:

- בעוד שקידום החינוך ברשות ותכניות לשיפור ההישגים הלימודיים והחינוך לערכים ולמידות טובות נתפסים כחלק קוהרנטי מתפקידם ומהמחויבות של ראשי השלטון המקומי לתושבים, החינוך לדמוקרטיה ולחיים משותפים נתפס כ"תפקיד הממלכה", ולתפיסת ראשי הרשויות אין להם, כראשי רשויות, מנדט לעסוק בנושא.
- הרשויות המקומיות מפתחות, ואף מייעדות משאבים, תכנים ותכניות שנתפסות בעיניהן כחיוק ותגבור הנושאים שמשדר החינוך עוסק בהם. החינוך לערכי הדמוקרטיה, לעומת זאת, נתפס בעיניהם כתוספת חיצונית שאינה נכללת בתכניות של משרד החינוך.

ב. החסמים שהרשויות המקומיות צריכות להתמודד עמם בקידום החינוך לדמוקרטיה:

- **מדיניות משרד החינוך-** החינוך לדמוקרטיה אינו נמצא על סדר היום החינוכי של משרד החינוך. המשרד אינו מנחה באופן ברור לעסוק בדמוקרטיה ואינו מודד את היקף העיסוק בערכים דמוקרטיים. במקרים קיצוניים ניכר כי קידום העיסוק בערכים של דמוקרטיה לא רק נתפס כמנותק מהנחיות המשרד, אלא אפילו כמנוגד ל"רוח המשרד", והעיסוק בו בכיתות נתפס ככמעט "חתרני" וככזה המעורר ביקורת ציבורית ומקצועית רבה.
- **שיקולי פוליטיקה, אלקטורט ופופולריות-** העיסוק בדמוקרטיה לא נמצא על סדר היום של הרשות המקומית, בין השאר בגלל נפיצותו ומורכבותו של הנושא. ראשי הרשויות, השואפים לשקט ולמתן מענה מיטבי לצורכי התושבים, חוששים שהחינוך לדמוקרטיה והכנסת תכנים שנויים במחלוקת לסדר היום החינוכי יעוררו רעשים והתנגדות בקרב תושבים, חברי קואליציה או רבנים ויגרמו לשיח קונפליקטואלי וביקורת כלפי הרשות המקומית וגורמי החינוך ברשות.
- **היעדר תקציבים-** בעיקר רשויות קטנות וחלשות, וגם רשויות מן המגזר הערבי.

ג. מסקנות והמלצות:

ראשי הרשויות רואים חשיבות רבה בחינוך לדמוקרטיה. עם זאת, בהיעדר הנחיה גורפת של משרד החינוך לעסוק בערכים של דמוקרטיה ובהיעדר מדידת היקף העיסוק בערכי דמוקרטיה בבתי הספר, נתפס החינוך לערכי דמוקרטיה כנושא שאינו נמצא על סדר היום החינוכי ואשר לעתים הוא אפילו מנוגד ל"רוח העולה ממשרד החינוך". משום כך ראשי הרשויות מרגישים שאין לגיטימיות לעיסוק בבתי הספר בערכי הדמוקרטיה ושאין להם מנדט לקדם עיסוק שכזה.

- **הנחייה ברורה של משרד החינוך לעסוק בנושא והוספת מדידה של ערכי דמוקרטיה** תיתן לגיטימציה ומנדט לרשויות המקומיות לקדם גם הן תכנים של ערכי דמוקרטיה ברשויות המקומיות.
- **חיזוק הקשר והגברת המודעות של הרשויות המקומיות לגורמים במשרד החינוך האמונים על החינוך לדמוקרטיה.**
- **יצירת רצף תוכני של חינוך לערכי דמוקרטיה בין החינוך הפורמלי לחינוך הבלתי פורמלי.**

בברכה להמשך קידום הנושא בשיתוף פעולה,

לני מילוא
מנהלת פורום דב לאוטמן
leni91@walla.com 052-9452813

